

КОНСПЕКТ УРОКУ

Історія України 10 клас

Тема. Українська революція, розпад Російської імперії та постання національної держави – Української Народної Республіки.

Очікувані результати:

Після цього уроку учні зможуть:

- **називати** дати утворення УЦР, проголошення УНР і державної незалежності УНР, бою під Крутами, утворення Кримської Народної Республіки.
- **розуміти** і тлумачити зміст понять: «автономісти», «курултай», «національно-культурна автономія», «меджліс», «самостійники», «універсал», «червоний терор»; передумови постання національної держави – Української Народної Республіки; вплив світових подій на внутрішньоукраїнські процеси;
- **уміти** визначити хронологічні межі Української революції використовувати карту як джерело інформації про події Української революції та першої російсько-української війни.
- визначати наслідки боротьби політичних партій за впливи на населення України;
- узагальнити зміст Універсалів УЦР, визначити положення, включення яких диктували тогочасна політична ситуація або/і політичні погляди більшості членів УЦР;– визначити здобутки і прорахунки УЦР у державотворчому процесі, обґрунтувати висловлені судження;
- оцінювати діяльність визначних особистостей (Володимир Винниченко, Микола Міхновський, Михайло Грушевський, Номан Челебіджіхан).

Протягом уроку формуватимуться:

- *компетентність спілкування державною мовою* для правильного використання термінологічного апарату, спілкування під час

узагальнення навчального матеріалу; висловлювати власну думку в усній формі.

- *соціальна та громадянська компетентність* шляхом формування знань про визнання права кожного народу на свою державність; формування громадянської позиції та патріотизму; аналіз державотворчих процесів на українських землях у ХХ ст..
- *математична* компетентність шляхом побудови логічного ланцюжка подій та встановлення хронологічної послідовності.
- *інформаційна*: вміння порівнювати та аналізувати достовірність джерел.
- *загальнокультурну компетентність*: формування толерантного відношення до представників інших націй та народностей.

Обладнання: підручник, мультимедійна презентація, зошити, атласи.

Тип уроку: Узагальнення та корекції навчальних досягнень учнів.

Хід уроку

I. Підготовчий етап

1. Перевірка готовності класу до уроку.

2. Активізація навчальної діяльності учнів.

Учитель. Американський винахідник Генрі Форд сказав:

Зібратися разом – це початок.

Триматися разом – це прогрес.

Працювати разом – це успіх!

Тож починаємо наш шлях до успіху.

А для того, щоб наш урок був успішним і продуктивним, нам потрібно...

Не просто слухати, а чути,

не просто дивитися, а бачити,

не просто відповідати, а міркувати й плідно працювати.

II. Основний етап

1). Оголошення теми, визначення навчальних цілей (очікуваних результатів уроку); мотивація пізнавальної діяльності учнів.

Учитель. *Тема нашого сьогоднішнього уроку «Українська революція, розпад Російської імперії та постання національної держави – Української Народної Республіки».*

Після цього уроку ви зможете:

- **називати** дати утворення УЦР, проголошення УНР і державної незалежності УНР, бою під Крутами, утворення Кримської Народної Республіки.
- **розуміти** і тлумачити зміст понять: «автономісти», «курултай», «національно-культурна автономія», «меджліс», «самостійники», «універсал», «червоний терор»; передумови постання національної держави – Української Народної Республіки; вплив світових подій на внутрішньоукраїнські процеси;
- **уміти** визначити хронологічні межі Української революції використовувати карту як джерело інформації про події Української революції та першої російсько-української війни.
- визначати наслідки боротьби політичних партій за впливи на населення України;
- узагальнити зміст Універсалів УЦР, визначити положення, включення яких диктували тогочасна політична ситуація або/і політичні погляди більшості членів УЦР;– визначити здобутки і прорахунки УЦР у державотворчому процесі, обґрунтувати висловлені судження;
- оцінювати діяльність визначних особистостей (Володимир Винниченко, Микола Міхновський, Михайло Грушевський, Номан Челебіджіхан).

Учитель. *Позначте, будь ласка, свої очікувані результати від цього уроку.*

(Учні записують очікувані для себе результати).

Учитель. Коли весняне сонце почало топити залежаний сніг і пробуджуватися, після зимової сплячки, природа, українство, після десятків років заборони і принижень, вийшло з підпілля і голосно заявило про свої національні права.

Давайте переглянемо фрагмент відео «Війна за незалежність України. Реальна історія УНР» і пригадаємо як розпочалася Українська революція 1917-1921 років.

Перегляд відео «Війна за незалежність України. Реальна історія УНР».

<https://www.youtube.com/watch?v=t4v0QAGSOUC> (00.50-2.00 хв)

(Учні відповідають як розпочалась Українська революція).

Учитель. Саме Українська Центральна Рада була покликана виконати свій великий історичний обов'язок – відродити втрачену в XVIII столітті державність, волю і право стати представницьким органом українського народу. З її появою український рух став повнокровною національною силою, яка прагнула стати господарем у своїй хаті і на своїй землі.

В історії УНР було дуже багато паралелей з тим, що відбувається зараз в Україні, після повномасштабного вторгнення Росії.

Сьогодні на уроці ми з'ясуємо:

Чи могла Україна вже тоді піти іншим шляхом свого розвитку?

Чому, на вашу думку, упродовж існування СРСР ця сторінка української історії була під забороною?

2). Узагальнення та систематизація знань учнів

Робота зі словником історичних термінів

Повторення понятійного апарату за хмаркою тегів.

Учитель. *Перед вами хмарка тегів. Які поняття ви бачите на ній та що вони означають?*

Інтерактивна онлайн- вправа «Українська революція в поняттях і термінах» (встановити відповідність між поняттям і визначенням)

<http://wordwall.net/uk/resource/68069640>

Початок Української революції

Бесіда

Учитель. Назвіть передумови Української революції.

(Учні називають передумови революції)

Перша світова війна створила катастрофічне становище в Російській імперії. Дезорганізація економіки, падіння життєвого рівня, загострення соціальної напруги в суспільстві. Слабкість державної влади в Росії призвели до масових політичних демонстрацій **23 березня 1917** року. Як результат, 2 березня Микола II зрікся влади. До влади прийшов Тимчасовий уряд. Це стало *приводом* до початку Української революції.

Учитель. Які були причини Української революції?

(Учні називають причини революції)

- Пригноблене становище України, відсутність державності, шовіністична політика Російської імперії.
- Послаблення Російської імперії внаслідок Першої світової війни та Лютневої революції.
- Піднесення українського національно-визвольного руху, його організаційне та ідеологічне оформлення.
- Важке соціальне становище переважної більшості населення краю.

- Невирішеність аграрного питання та питання соціального захисту робітників.

Учитель. Що стало приводом до революції?

Яка її мета ? Назвіть рушійні сили революції. Визначте характер Української революції.

Приводом до Української революція стала лютнева революція в Росії. Її мета: здобуття автономії як першого кроку до незалежності. Рушійні сили: українська національна інтелігенція, селянство, військові, робітники. Характер революції – національно-демократичний.

Коли була утворена Українська Центральна Рада?

Чи була єдність в УЦР щодо майбутнього статусу України?

(Ні. Існувало два погляди на майбутній статус України:

- *Самостійницька течія, яка виступала за негайне проголошення незалежності України на чолі з М. Міхновським ;*
- *Автономіська течія, за яку виступали М. Грушевський і В. Винниченко, розглядали майбутнє держави як автономію України у складі федеративної Росії.)*

-

Історичні постаті Української революції

Приєм «Навчаючи –вчусь»

Михайло Грушевський

Громадський, політичний і державний діяч, історик, літературознавець, професор Львівського університету, голова НТШ, один із засновників ТУП. Лідер та ідеолог Української революції, голова Української Центральної Ради, неформальний лідер УПСР. Після гетьманського перевороту (1918) відійшов від державної діяльності. З 1919-го перебував у еміграції. 1924 р. повернувся до радянської України. Був обраний академіком Всеукраїнської академії наук, очолював там історико-філологічний відділ. Автор багатьох фундаментальних наукових праць, зокрема 10-томної «Історії України-Руси», 5-томної «Історії української літератури» та інших.

Володимир Винниченко

Один із лідерів УСДРП. Належав до проводу Української революції, керівництва Центральної Ради, автор її універсалів. Голова першого українського уряду – Генерального секретаріату (червень 1917 – січень 1918 рр.). За визнанням Д. Дорошенка, він «виніс на своїх плечах увесь тягар боротьби за автономію». Перебував у опозиції до гетьманського режиму, був організатором і керівником антигетьманського повстання, очолював Директорію УНР (листопад 1918 – лютий 1919 рр.). Після відставки залишив Україну, продовжував політичну діяльність в Австрії. 1920 р. мав невдалу спробу співпраці з радянською Україною, після чого емігрував остаточно. З середини 1920-х відійшов від політики. Упродовж останніх 25 років жив у французькому містечку Мужен, біля Канн, у власному невеликому будинку, присвятивши себе літературній творчості.

Учитель. Більше про Володимира Винниченка, як українського письменника і політика, видатного діяча доби Української революції 1917-1921 років можна дізнатись за посиланням на сайті УІНП.

<https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/lypen/28/1880-narodyvsya-volodymyr-vynnychenko-pershyy-golova-uryadu-unr-pysmennyk>

Микола Міхновський

*«Одна, єдина, нероздільна,
Вільна Україна від
Гір Карпатських
Аж до Кавказу».*

М. Міхновський

З ім'ям М. Міхновського тісно пов'язана вся історія українського національного руху. Народився він у селі Турівці на Полтавщині (нині - це Чернігівська область). Навчаючись на юридичному факультеті Київського університету Св. Володимира, Міхновський увійшов до таємної політичної організації «Братство тарасівців». Відгукнувся на пропозицію керівників

новоствореної Революційної української партії (РУП) і написав для неї програму «Самостійна Україна» (1900). Ініціатор створення та лідер Української народної партії (1902), яка обстоювала ідею державної самостійності України. Для неї написав маніфест «10 заповідей УНП».

Одним з перших почав відстоювати ідею формування власних збройних сил. Засновник і керівник Українського військового клубу ім. гетьмана Павла Полуботка, член Українського генерального військового комітету.

Симон Петлюра

*Симон Петлюра - сурма свободи,
Будеш ти вічно жити в народі.
В пам'яті, в душах, у наших серцях.
Воля нас кличе під Симона стяг.*

Галина Манко

Симон Петлюра народився у Полтаві у багатодітній сім'ї. Громадсько-політичний і державний діяч, публіцист, член РУП і УСДРП, автор статті «Війна і українці». Член Української Центральної Ради. В травні 1917 року очолив Генеральний військовий комітет для українізації армії. Секретар військових справ першого українського уряду - Генерального Секретаріату. Головний отаман військ УНР (з листопада 1918 р.). Голова Директорії УНР (9 травня 1919 р. - 10 листопада 1920 р.). Загинув у Парижі від кулі більшовицького агента Самуїла Шварцбарда. Похований в Парижі на цвинтарі Монпарнас.

Учитель. *Історія творять люди.* Уважно розгляньте пам'ятні монети та виконайте завдання.

- 1). Визначте кому присвячені монети.
- 2). Яку роль в історії України відігравали ці постаті.
- 3) Напишіть сенкени, в яких буде відображено роль в історії України, зображених на монетах історичних постатей (домашнє завдання).

**Інтерактивна онлайн- вправа «Видатні постаті української революції»
(сортування за групами) <http://wordwall.net/uk/resource/68071421>**

Універсали УЦР. Початок державного будівництва.

Робота з історичними джерелами.

**Інтерактивна онлайн- вправа «Універсали Української Центральної
ради» (вікторина) <http://wordwall.net/uk/resource/68070584>**

Перша радянсько-українська війна грудень 1917 –березень 1918 року.

Бій під Крутами.

Учитель. Після захоплення влади в Петрограді більшовицьке керівництво більше не приховувало своєї ворожості до українського руху, вдалося до залякування. Більшовицький уряд Росії опублікував ультиматум до УЦР і вимагав змінити свою антибільшовицьку політику на протилежну. У разі невиконання умов ультиматуму Петроград погрожував 6 грудня розпочати війну. Однак ультиматум не налякав прихильників УЦР. Вони розцінили це як «замах проти УНР радянського уряду, який іде по старій царській стежці придушення України». Росія розгорнула проти України інтервенцію, повела проти УНР загарбницьку війну. Мета: утримати Україну в складі централізованої Росії.

Учитель .На яку подію Павло Тичина відгукнувся віршем «Пам'яті тридцяти»?

На Аскольдовій могилі
Поховали їх —
Тридцять мучнів українців,
Славних, молодих...
На Аскольдовій могилі
Український цвіт! —
По кривавій по дорозі
Нам іти у світ.
На кого посміла знятись
Зрадника рука? —
Квітне сонце, грає вітер
І Дніпро-ріка...
На кого завзявся Каїн?
Боже, покарай! —
Понад все вони любили
Свій коханий край.
Вмерли в Новім Заповіті
З славою святих. —
На Аскольдовій могилі
Поховали їх.

(Учень читає вірш або прослуховування його за посиланням)

<https://www.youtube.com/watch?v=mt2GM7tHDOo>)

Перегляд відео до дня пам'яті героїв Крут

<https://www.youtube.com/watch?v=uJyZdBskR6E>

Спростовуємо міфи (резерв завдань)

Міф. 300 беззбройних юнаків – українських спартанців кинули проти кровожерних більшовицьких орд. Вони винесли основний тягар битви і в нерівному бою всі загинули.

Спростування.

З українського боку участь у бою брали чотири сотні 1-ї Київської юнацької школи імені Богдана Хмельницького та 1-ша сотня Студентського куреня Січових Стрільців (разом понад 500 вояків і 20 старшин). До них приєдналися близько 80 добровольців із підрозділів вільного козацтва. На озброєнні вони мали гвинтівки, 16 кулеметів і саморобний бронепοїзд – звичайна артилерійська гармата, встановлена на залізничній платформі. Головною силою на полі бою були вихованці військових шкіл під командою досвідчених старшин.

Утрати загиблими становили до 41 особи, у тому числі 27 вояків Студентської чоти (тепер – взвод), які потрапили в полон і були вбиті. ***Отже, в бою під Крутами загинули не 300 бійців, і тим більше, не всі українські учасники зіткнення.***

19 березня 1918 року виявлені тіла загиблих урочисто поховали на Аскольдовій могилі. Окремо у родинних гробницях захоронили Володимира Шульгина і Володимира Наумовича. Участь у траурному мітингу взяли державні й політичні діячі УНР, представники інтелігенції. Один із промовців, викладач гімназії, порівняв героїзм студентів під Крутами із мужністю 300 спартанців під Фермопілами. Так народилася легенда.

<http://unr.uinp.gov.ua/metodichni-materiali/mifi> Офіційний веб-сайт Українського інституту національної пам'яті.

Учитель. Скажіть, будь ласка, з чим асоціюються у вас ці події?

(Повномасштабне вторгнення росії в Україну. Захист Донецького аеропорту українськими «кіборгами»).

Кримська Народна Республіка

Учитель. Повалення самодержавства створило сприятливі умови для розгортання кримськотатарського національного руху.

На фото зображено пам'ятну монету, присвячену важливій події в історії кримськотатарського народу. З іменем якого діяча пов'язана ця подія?

А Номан Челебіджихан

Б Агателген Кримський

В Петро Болбочан

Г Ісмаїл Гаспринський

Інтерактивна онлайн- вправа «Кримська народна республіка 1917-1918 роки» (доповніть речення, вставте пропущені слова)

<http://wordwall.net/uk/resource/68134718>

Здобутки і прорахунки Української Центральної Ради

Учитель. Скориставшись прийомом «Кошик ідей», визначте здобутки Української Центральної Ради у державотворчому процесі. Яке з цих досягнень вважаєте найважливішим для державотворчого процесу? Свою думку обґрунтуйте.

Вправа «Оживи дерево»

Здобутки УЦР у державотворчому процесі:

- створення передумов для національно-культурного розвитку України;
- національні меншини отримали право національно-персональної автономії;
- залучення до політичного життя широких мас;
- набуття досвіду політичної боротьби;

- пробудження національної самосвідомості;
- початок процесу соціально-економічних перетворень;
- демократизація суспільно-політичного життя;
- закладення основ мирної зовнішньої політики України

Прорахунки, причини поразки Української Центральної ради:

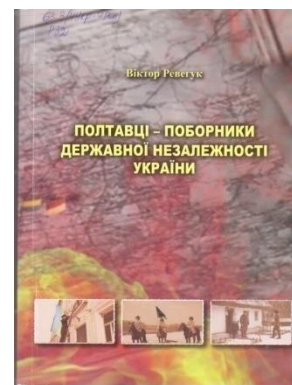
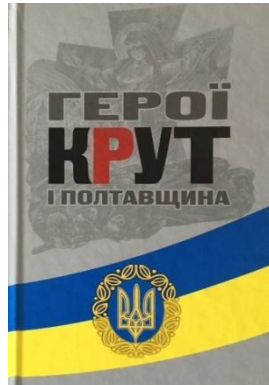
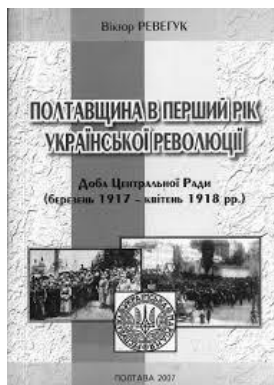
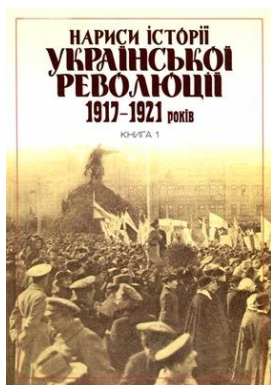
- відсутність підтримки національної програми УЦР з боку політично активного міського населення внаслідок переважання росіян у всіх великих містах України.
- необґрунтовані розрахунки лідерів УЦР на підтримку українізованих полків царської армії, яка в 1917 р. втратила боєздатність і швидко розтанула внаслідок утечі солдатів у села – ділити поміщицьку землю.
- недооцінка лідерами УЦР Раднаркому, який вони вважали одним з урядів, що утворився на теренах колишньої імперії, а не спадкоємцем центрального імперського уряду. Звідси – необґрунтовані сподівання на можливість утворення демократичної федерації народів колишньої імперії і самовпевнена переконаність у тому, що УЦР зможе стати провідною силою в розбудові такої федерації.
- недооцінка національної програми більшовиків, які почали відновлювати дореволюційні кордони імперії, що розпалася, під ідеологічним гаслом утворення «незалежних» радянських республік.
- недооцінка соціальної програми більшовиків і неспроможність лідерів УНР здійснювати активну соціальну політику.
- відсутність міжнародної підтримки, особливо з боку Антанти, тобто тих держав, які перемагали в Першій світовій війні.
- неспроможність лідерів УНР створити сильну вертикаль влади, щоб здійснювати свою політику на периферії.
- міжпартійні й особистісні суперечності всередині керівництва УЦР.

Учитель. Центральна Рада мала великі заслуги перед українським народом. Протягом свого нетривалого існування вона пробудила його від рабської покори і сплячки, підняла на національно-визвольну боротьбу за

відродження державності, створила суверенну УНР, очолила героїчну боротьбу за її незалежність на засадах найширшої демократії.

Реклама історичної літератури рідного краю

Шановний читачу! Ти – українець і мусиш знати історію своєї багатотраждальної Батьківщини, свого рідного краю, той неймовірно складний шлях, який пройшли полтавці разом з усім українським народом до свободи і незалежності. Ці книги для тебе! Ти – українець!

Інтерв'ю у політичного діяча

(метод «мікрофон»)

Учитель. Уявіть, що у вас є можливість задати питання самому Михайлу Грушевському або іншим видатним постатям Української революції. Про що сьогодні ви б у них запитали? (*Учні ставлять свої запитання*)

III. Підведення підсумків уроку. Рефлексія.

Приєм «Займи позицію»

Учитель. Повернемося до нашого проблемного питання:

Чи могла Україна вже тоді піти іншим шляхом свого розвитку?

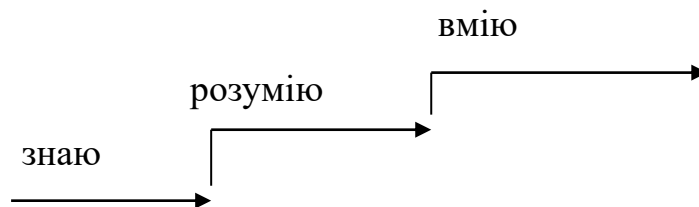
Чому, на вашу думку, упродовж існування СРСР ця сторінка української історії була під забороною?

(Учні висловлюють свої міркування і обґрунтовують їх).

Попри те, що УЦР не втримала владу, її історичне значення важко переоцінити. Чому, на вашу думку, упродовж існування СРСР ця сторінка української історії була під забороною?

(Учні висловлюють свої міркування, обґрунтовують власні судження).

Приєм «Сходінки успіху»

(На завершення учні висловлюють думку, чи здійснились їхні очікування від цього уроку)

Приєм «Три слова»

Учні висловлюють своє враження від уроку трьома прикметниками

Використані джерела та література

1. Історія України: Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / Віталій Власов, Станіслав Кульчицький, Олександр Панарін. — Київ: Київ «Літера ЛТД», 2023.
2. Історія України (рівень стандарту) : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / В. С. Власов, С. В. Кульчицький. – Київ : Літера ЛТД, 2018
3. Історія України (рівень стандарту): підруч. для 10 класу закладів загальної середньої освіти/ О.К.Струкевич. - Київ :«Грамота», 2018
4. Тести ЗНО/НМТ онлайн <https://zno.osvita.ua/ukraine-history/tema.html>
5. Тренувальний тест з теми Початок Української революції.
6. QR- коди :
Інтерактивна онлайн- вправа «Українська революція в поняттях і термінах»
<http://wordwall.net/uk/resource/68069640>
Інтерактивна онлайн- вправа «Видатні постаті української революції»
(сортування за групами) <http://wordwall.net/uk/resource/68071421>
Інтерактивна онлайн- вправа «Універсали Української Центральної ради»
(вікторина) <http://wordwall.net/uk/resource/68070584>

Інтерактивна онлайн- вправа «Кримська народна республіка 1917-1918 роки» (доповніть речення, вставте пропущені слова)
<http://wordwall.net/uk/resource/68134718>

7. Відео « Війна за незалежність України. Реальна історія УНР»

<https://www.youtube.com/watch?v=t4v0QAGSOUC>

8. Відео « До дня пам'яті героїв Крут»

<https://www.youtube.com/watch?v=uJyZdBskR6E>